

К. Шустрова,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

Є. Павліченко,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Криворізького факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПАРТИСИПАЦІЇ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі виділяються комунікації серед різних груп громадян. Однак цей напрям здійснюється у новітніх формах, приймаючи до уваги особливості території, розвиток суспільного діалогу, етнічних та соціально-економічних аспектів та інших факторів. Їх опис базується на прикладних засадах. Найбільш актуальною є партисипативна практика.

На основі партисипації створюються умови приймати до уваги потреби та досвід людей різного віку, соціально-економічного статусу, фізичного стану тощо, розробки, впровадження, моніторингу та оцінювання різних ситуацій.

Термін «партисипація» взято із зарубіжної теорії і практики управління. Він визначає залучення працівників до прийняття управлінських рішень. Ідея партисипативного управління вказує, що участь працівника в діяльності організації спричиняє підвищення ефективності організаційно-управлінських рішень, реалізації потреб працівника. Отже, партисипативне управління є інноваційним методом управління, що вказує на його демократизацію. На початкових етапах партисипативне управління відносилось до нових методів мотива-

ції праці. На сьогодні воно представляється як ефективний спосіб використання потенціалу людських ресурсів організації.

До цілей партисипативного управління відноситься підвищення рівня задоволення працівників своєю діяльністю в організації та забезпечення якнайефективнішого функціонування виробництва.

Усе вищевикладене вказує на актуальність представленої дослідження.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії, організації та методології формування партисипативного управління здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені: Є. Бородін, О. Гриценко, В. Ємельянов, О. Корнієвський, Т. Крушельницька, А. Михненко, Свіфт Дж., Ю. Сурмін, В. Тертичка, О. Турій, котрі вивчали проблеми функціонування держави та інститутів громадянського суспільства.

Вчені Т. Бельська, О. Горбань, М. Ільїн досліджували проблеми формування громадянського суспільства і роль у цьому процесі інститутів громадянського суспільства.

Проте, не дивлячись на важливі наукові розробки багатьох науковців, проблеми вдосконалення механізмів партисипації не були остаточно вирішеними.

Зазначене доводить необхідність комплексного дослідження питань розвитку теорії, організації та методології сучасного партиципалізму. налагодження ефективної взаємодії органів публічного управління з інститутами громадянського суспільства та зумовлює актуальність обраної теми дослідження, постановку його мети та завдань.

Метою статті є проведення науково-практичних досліджень в області визначення сутності партисипації, проведення систематизації його видів та обґрунтування шляхів його удосконалення.

Основні результати дослідження. Термін партисипація має англomовне походження й означає бути частиною чогось, брати участь. Цей термін за змістом відповідає українському словосполученню громадянська участь. Зважаючи на те, що в кожній країні застосовується особливий підхід щодо громадянської участі, вона визначається як загальноосвітня тенденція.

Основною засадою партисипації є сприйняття законності та авторитетності влади та її єдність з групами та організаціями громадян. Питання ефективного залучення громадян до процесу прийняття рішень залишається на даний час особливо актуальним. Це пов'язане із такими чинниками як проблеми розвитку демократії, ослаблення рівня легітимізації, обмеження засобів впливу, дефіцит публічних фінансів, потреба визначення пріоритетів тощо.

За сучасних умов виділяється два види партисипації: громадську та публічну.

Громадська партисипація визначається як самоорганізація учасників відповідної громади, що створена з метою забезпечення колективної роботи та реалізації управлінських рішень й вирішення конкретних проблем. Вона визначається як послідовна зміна станів або явищ, при якій громадяни мають змогу мати вплив

на рішення органів державної влади та проводити контроль за їх запровадженням, за умови коли ці рішення стосуються інтересів громадян. Громадяни мають можливість приймати участь у процесах регулювання управління та більш активно залучаються до процесів безпосередньої реалізації.

Публічна партисипація є вертикальною. Це прийняття участі громадян у формуванні та реалізації публічної політики; взаємодія громадян з місцевими, регіональними та центральними органами влади. Влада має застосовувати заходи, які відповідають реальним потребам громадян та є гарантією прозорості прийняття рішень, що в свою чергу сприяє збільшенню рівня довіри до влади..

Модель партисипаторної або учасницької демократії набула широкого розвитку в 60–70-ті роки минулого століття як відповідь на діючу концепцію представницької демократії.

Представницька демократія – це такий прояв демократії, за якого право на управління державою громада здійснює через обраних представників, тобто громадяни не беруть безпосередньої участі, а делегують право ухвалення важливих управлінських рішень конкретним особам, які не завжди враховують суспільні інтереси. Ініціативою представницької демократії є партисипативна демократія. Її також називають учасницькою або демократією участі. Вона передбачає активну участь громадян в ухваленні та реалізації управлінських рішень політичного, соціального, економічного характеру.

Отже, за змістом партисипація передбачає громадянську участь, залучення громади, учасницьке прийняття рішень, учасницьке управління. Партисипація це процес участі громадян у прийнятті тих рішень, яка впливають на діяльність спільнот у вагомих для них соціальних, культурних, гуманітарних, економічних, екологічних та інших областях. Це одночасно як просте, так і складне

явище. Просте тому, що має прямий зв'язок з демократією, залишається провідним важелем формування демократії. Складність партисипації полягає в тому, що забезпечити та розвинути партисипацію на практиці досить складно.

Виділять певні рівні партисипації. Рівень участі громадськості на різних стадіях процесу прийняття управлінських рішень може змінюватись у залежності від глибини залучення. Вони передбачають інформування, консультування, спільне прийняття рішень, спільну діяльність, підтримку незалежних ініціатив громади.

На розвиток партисипації мають вплив певні перешкоди: владні стосунки, рівень організації громадян, навички партисипації, політична воля тощо. З метою уникнення перешкод потрібно враховувати: культурні особливості громади, попередній досвід та готовність брати участь у спільній діяльності, політичну зрілість, рівень розвитку демократії, владні стосунки. З цією метою необхідно проводити тренінги, запроваджувати партисипативне бюджетування, підготовку підзвітності обраних чиновників громадянам.

Для забезпечення ефективної партисипації потрібно формувати складники цього процесу, а саме: розвивати бажання участі громади, формувати політичну волю та підтримку з боку органів влади, враховувати наявність ресурсів, розробляти методи, якими забезпечуватиметься як сам процес партисипації, так і підготовка громади та політичної влади. Врахування означених факторів забезпечить комплексний підхід до розвитку партисипації.

На даний час доцільно використовувати досвід європейської партисипативної моделі управління об'єднаними територіальними громадами.

У європейських країнах визначається тривалий період використання партисипативного управління, яке представлено основною моделлю управління територіальними структу-

рами та громадами. В її основі покладено те, що кожен член громади бере активну участь у її життєдіяльності.

Запровадження європейського досвіду розвитку партисипації створить можливості для підвищення активності кожного громадянина, забезпечить координацію зусиль для досягнення цілей усієї громади.

Отже, партисипативний підхід слід визначати як потенціальний напрямок розвитку громади, як інструмент активізації та акумулювання внутрішніх можливостей розвитку.

Суттєві зміни, що відбуваються в суспільно-політичному й економічному житті України потребують формування інноваційної системи управління територіальним розвитком. До такої системи можна віднести партисипативне управління. Його ключовою ознакою є партнерські відносини працівників між собою та з керівництвом, участь працівників у прийнятті рішень, постановці завдань і в їх наступній реалізації.

Партисипативне управління є одним з найперспективніших напрямів у теорії та практиці управління, оскільки забезпечує умови повніше розкрити творчий та трудовий потенціал працівників, підвищити мотивацію, збільшити продуктивність праці, поліпшити якість продукції та трудову дисципліну, зменшити конфліктність.

До основних напрямів реалізації партисипативною управлінням в Україні слід віднести наступне:

– обґрунтування засобів проведення трудового процесу, режим роботи і відпочинку, запровадження нових методів роботи;

– залучення працівників до постановки цілей, яких їм належить досягти, до визначення завдань, що потребують виконання;

– надання працівникам права контролю за якістю продукції і водночас установлюється відповідальність за кінцевий результат;

– партисипативне управління дає працівникам право на формування

складу робочих груп із членів організації та на визначення, з ким вони кооперуватимуться в процесі групової діяльності; працівники залучаються до різноманітних творчих груп, органів управління як на низовому рівні, так і на рівні організації.

Таким чином, партисипативне управління передбачає демократизацію, участь працівників в управлінні виробництвом, використання потенціалу людських ресурсів організації та розвитку підприємства. Використання ідей партисипативного управління дає менеджерам ключ до побудови ефективної системи мотивації працівників підприємства.

Партисипативне управління відкриває працівникові доступ до ухвалення рішення з питань, пов'язаних з його діяльністю в організації, мотивує до кращого виконання своєї роботи.

Партисипативне управління не тільки сприяє тому, що робітник краще справляється зі своєю роботою, а й приводить до більшої віддачі, більшого внеску окремого робітника в життя організації. являє собою один із загальних підходів до управління людиною й організацією.

До основних умов запровадження партисипативного управління можна віднести наступне:

– працівники отримують право самостійно ухвалювати рішення щодо того, як їм діяти;

– працівники можуть долучатися до ухвалення рішень стосовно роботи, яку їм належить виконати. У цьому разі керівник радиться з робітником: що саме потрібно буде зробити, як виконувати поставлені перед ним завдання. Так робітник долучається до представлення мети і прогнозування результатів, яких йому треба досягати;

– працівникам дають право контролю за якістю і кількістю роботи, які вони виконують, але при цьому встановлюють відповідальність за остаточний результат;

– партисипативне управління передбачає широку участь працівників у раціоналізаторській діяльності, внесення пропозицій щодо вдосконалення їх особистої праці й окремих підрозділів організації;

– можливим напрямом здійснення партисипативного управління є надання працівникам права на формування робочих груп із тих членів організації, з якими їм хотілося б працювати разом.

У практичній діяльності усі перелічені вище напрями можна запроваджувати у певній комбінації, оскільки вони взаємопов'язані та доповнюють один одного.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі комунікації серед різних груп громадян здійснюється у новітніх формах, а саме у партисипативній практиці. Партисипативний підхід слід визначати як потенціальний напрямок розвитку громади, як інструмент активізації та акумулювання внутрішніх можливостей розвитку. У подальшому доцільно проводити дослідження в області визначення умов практичного запровадження партисипативного управління.

У статті показано, що на даний час виділяються комунікації серед різних груп громадян. Найбільш актуальним напрямом є партисипативна практика.

Цей термін за змістом відповідає українському словосполученню громадянська участь. Зважаючи на те, що в кожній країні застосовується особливий підхід щодо громадянської участі, вона визначається як загальноосвітня тенденція.

Показано, що основною засадою партисипації є сприйняття законності та авторитетності влади та її єдність з групами та організаціями громадян. За сучасних умов виділяється два види партисипації: громадську та публічну.

Громадська партисипація визначається як самоорганізація учасників відповідної громади, що створена з метою забезпечення колективної роботи та реалізації управлінських рішень й вирішення конкретних проблем.

Публічна партисипація є вертикальною. Це прийняття участі громадян у формуванні та реалізації публічної політики; взаємодія громадян з місцевими, регіональними та центральними органами влади.

Доведено, що для забезпечення ефективної партисипації потрібно формувати складники цього процесу, а саме: розвивати бажання участі громади, формувати політичну волю та підтримку з боку органів влади, враховувати наявність ресурсів, розробляти методи, якими забезпечуватиметься як сам процес партисипації, так і підготовка громади та політичної влади. Врахування означених факторів забезпечить комплексний підхід до розвитку партисипації.

Партисипативний підхід слід визначати як потенціальний напрямок розвитку громади, як інструмент активізації та акумулювання внутрішніх можливостей розвитку.

Партисипативне управління є одним з найперспективніших напрямів у теорії та практиці управління, оскільки забезпечує умови повніше розкрити творчий та трудовий потенціал працівників.

Ключові слова: активізація, громадяни, комунікації, можливості, партисипація, управління, фактори.

Shustrova K., Pavlichenko Ye. Basic principles of establishment and development of participation

The article shows that currently there are communications among different groups of citizens. Participatory practice is the most actual direction.

The meaning of this term corresponds to the Ukrainian phrase civic participation. Given that each

country has its own approach to civic participation, it is defined as a general educational trend.

It is shown that the main principle of participation is the perception of the legitimacy and authority of the government and its unity with groups and organizations of citizens. Under modern conditions, two types of participation are distinguished: civic and public one.

Civic participation is defined as self-organization of the participants of the relevant community, created to ensure collective work and implementation of management decisions and solving specific issues.

Public participation is vertical participation. This is the acceptance of citizens' participation in the formation and implementation of public policy; interaction of citizens with local, regional and central authorities.

It has been proven that to ensure effective participation, it is necessary to form the components of this process, namely: to develop the community's desire for participation, to form political will and support from the authorities, to take into account the availability of resources, to develop methods that will ensure both the participation process itself and the preparation of the community and political power. Taking these factors into account will provide a comprehensive approach to the development of participation.

The participatory approach should be defined as a potential direction of community development, as a tool for activation and accumulation of internal development opportunities.

Participatory management is one of the most promising directions in the theory and practice of management, as it provides the conditions to fully reveal the creative and labour potential of employees.

Key words: activation, citizens, communications, opportunities, participation, management, factors.

Література

1. Афонін Е.А., Гонюкова Л.В., Войтович Р.В. *Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики*. Київ : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. 160 с.

2. Грищенко І.М. *Феномен лідерства в системі місцевого самоврядування: теорія, методологія, практика* : монографія. Київ : НАДУ. 2016. 320 с.

3. Згурська В.Л. *Сучасна критика концепції громадської участі*. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 60. С. 473–478.

4. Левченко О., Величко Н., Ковшун Л. *Партисипативний підхід та практики на рівні громади : посібник для громадських активістів та всіх зацікавлених*. Херсон, 2018. 52 с.

5. *Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні* / за ред. В. В. Толкова-нова. Київ : Крамар, 2011. 199 с.

6. *Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи REC(2001)19 про участь громадян у місцевому публічному житті від 6 грудня 2001 року*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_739#Text

7. Сімакова Ю.С. *Партисипативне управління як один із найперспективніших напрямів у теорії та практиці управління*. Електронний ресурс. URL: <http://www.drohobych.net/2010/pdf>

8. Якубенко В. Д. *Партисипативне управління в соціалізації корпоративних відносин*. *Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2003. Вип. IV. С. 19–24.

